

Protějšek x předmět

Předpokladem akce, tj. aktivního přístupu, není jen subjekt jako zdroj a centrum aktivity, ale také něco, k čemu ona akce (resp. subjekt skrze svou akci) přistupuje. Nazvěme toto „něco“ protějšek; bez subjektu není žádného protějšku, ale bez protějšku není ani žádného subjektu. Tímto protějškem ovšem nemusí být nutně a vždycky „předmět“ v běžném významu, tedy něco neživého, pouhá „věc“, ale může to být – a nejčastěji to bývá – jiný subjekt (nebo více subjektů; tam pak začínají určité problémy, jak se určitý subjekt svými aktivitami vztahuje k jednotlivým subjektům, a jak jinak se může vztahovat ke skupinám nebo „hromadám“ subjektů). Na počátku novodobého kontinentálního evropského myšlení je charakteristická descartesovská koncepce dvojí konečné substance, „věci rozprostraněné“ a „věci myslící“; v obou případech se mluví o „věci“, tedy „res“, a vše je ještě zdůrazněno tezí, že „věci myslící“ je pouze člověk, zatímco zvířata (nebo rostliny) jsou pouhé stroje (pouhým strojem je ovšem také lidské tělo). Descartes si ještě dost neuvědomoval, co to je „subjekt“ v ono pozdějším, tj. našem dnešním smyslu; proto mu také „myšlení“ nebylo především aktivitou mysli, tedy subjektu, ale „substancí“. A proto také jeho substance nebyla skutečným „protějškem“, nýbrž pouhým „předmětem“.

(Písek, 101230-1.)